

<http://maxminus.weebly.com>

DIOGEN
pro kultura magazin pro culture magazine

<http://diogen.weebly.com>

Bijeg iz Slobine slobode

Poslije 20 godina...

Samo nekoliko short stories....iz zbirke: Smrt u hotelu Boston

1991-2011

William Bilkić

Exit Kelebia

Jedna me posebno nervirala jer je startovala iza obrve, između kose i očiju, tako da se lako skotrljala do početka obraza, blizu desnog uha, na udubljenju, na onom osjetljivom mjestu gdje zastane svaka kapljica pa zbog zaokreta na licu ne zna gdje će, već se ukotvi i polako grebucka, škaklja, mrljavi i iritira sve ćelije kožne i zahtjeva trzaj ruke, brzi trzaj, najbrži, kratak, običan, o kojem se ne misli; onaj koji je milijuniti u nekom danu, u običnoj šetnji, dok se gleda život unaokolo, bez razmišljanja - samo jednostavan pokret i ispružen prst, kako se radi made in Tokyo, Berlin, New York, Ljubljana, Kopenhagen, Sao Paolo, Perth, everywhere, prst ili dva, ili čitavim dlanom, u sekundu, ili možda u pola sekunde ili četvrt sekunde - sekundičice, a već je jutarnji mrak, ili mrklo jutro; jutro u mraku sa ove strane granice, sa ove strane gdje se znoj skuplja i ljudi se skupljaju da idu, na granici, između svjetla i tame: Subotica 2:15 AM, gluho doba, a čuje se pucketanje suhih grana ispod teških čizama iz daleka, ili ja počinjem čuti ono što nitko ne čuje sada već će slušati poslije i klimati glavom, a ja, ja ću biti, nadam se, nadam se sa mojom majkom, nadam se... Vježba - kazivaju, kraj kolovoza 1991-ve, kraj godišnjih odmora, kaže se kaže, trebam samo sekund da obrišem kapljicu i nitko, nikada više ne bi razmišljao o tome, čak ne bi mislio o tome više ni automatski reflex koji je sve to uradio i naredio bez mene i bez sebe i bez dvojice tipova u vojničkim uniformama koji su baš zastala ispred mene da se osvrnu za djevojkom što je upravo izišla iz vlaka koji je uporno kasnio i napravio veliku kap znoja, tešku kao moja glava, ali nije moja glava i ja ne čekam njen vlak; čekam glupi, spori, međunarodni vlak, bivši socijalistički koji treba da proputuje kroz Makedoniju, Srbiju, Madjarsku, Češku, okrzne Poljsku, pa onda se zaleti kroz istočnu Njemačku koja je tek startovala i zaljubila se u drugu zapadnu, svoju polovinu i još uvijek su komadići berlinskog zida bili interesantni, a ja sam bio dvadeset godina mlađi i pekao me je listić u džepu, na listiću je pisala godina 91'va; ispred Miloševićevih vojnika je prošla majka s djetetom i čuo sam njene ukore i čuo sam njen mađarski: *Gyere ide, gyermekem!* Dijete se teglilo lijeno i pospano o njenoj ruci, o njenom tijelu, žmirkajući i trljajući nadlakticom nos i lice i noć, i ja sam bio u tom momentu miran i bijesan i nisam imao srca koje je pobjeglo iz moga tijela i već putovalo prijeko, u vlaku što smrdi na prošlost i pokidanu, vrelu paučinu - čuo sam mog oca kako priča o ratu koji galopira iz daljine; šta ću, u momentu, htjelo bi da zalupa srce koje se sakrilo u predgrađu daleke Budimpešte... *"Ja za pušku i povlači okidač, nema se vremena ni za srce ni za glavu"*, očeve ratne priče iz davnog, velikog rata vrludaju okolo zaključanog prijelaza Kelebia - moje srce niti je kucalo, niti se javljalo, mislio sam samo na jednu jedinu kapljicu znoja što se smjestila na najosjetljiviji dio lica, a ja ne smijem maknuti ni prst, moram biti ležeran, usred perona, na svjetlu jer na svjetlu nisam sumnjiv, jer onda nisam onaj koji ima vojni poziv u džepu i vojna policija vjeruje da putujem poslovno, na određeno vrijeme, na kratko, pa ću opet biti tu, zauvijek s njima, njihov; vojna policija se šetka ispred mene, gore-dolje, po peronu, pričaju viceve, ko bajagi bez plana i reda i lovu ribe koje su sakrile negdje između krljušti ili između nožnih prstiju poziv za vojsku, poziv za vojne vježbe u Slavoniji i Bosni i pokušavaju prijeći znojnu granicu u vlaku i vozu koji nikako da dodje...

...Glas preko razglasa se čuje: " Vlak kasni ,bla, bla, bla, 35 minuta", stiže u 2:45 AM na treći kolosjek; Ja sam još uvijek na prvom, treba sići na tračnice, jedanput, dvaput i stajati na širini, na svjetlu 35 minutnih godina i čekati sjebani, okašnjeli vlak koji ide preko Subotice, preko crte, preko Mađarske i ostalih bivših siromašnih, socijalističkih komada, u Europu!, "Slobodane, sloboda Ne, majčin sine!" U Njemačku: Deutschland, Deutschland, meine Liebe! – Pa preko ljubavi, svjetskom putovnicom u Dansku i Švedsku gdje me čekaju obitelji stare četiri tisuće godina.

Dva jutra

Kupei su siromašne studentske sobe s prozorskim staklima od putujućeg mraka. Duguljaste neonke mirišu na mađarske kobasice, slavonsku papriku, sarajevsku pivu i zagrebačke križaljke. Sve je smuljano i poluzamotano između sjedišta, pritisnuto nervoznim toptanjem nogu što se međusobno kopitaju u svjetlucavom polusnu:

"Hoćemo li nekako prebjeći u život?"

S vanjske strane neopranog prozorskog stakla od kupea ostadoše nebrojene i ljubomorne bivše istočne stanice koje su danonoćno, vješto i besmisleno znale zadržati vlakove s ulupljenom oznakom *medjunarodni...*

Hrvatska.

Krnja Yu.

Bosnia.

Vojvodina.

Hungary.

Praha.

Polen.

Bivša Istočna Njemačka...

I mi ispod lažno sanjivog svjetla od kupea, novokompovani nacionalisti i bivši Jugisti i trenutačni kupeisti u bježaniji i tko zna što još, u špricavom svršavanju balkanskog stoljeća samo mehrere Jahre prije ujedinjenja Europe. Meškolje se neispavani džemperi, škripe jeftine košulje, zviždukaju šuplji i sneni zubi u iščekivanju Crte.

Izbrijani i zakopčani do nosa u graničarske uniforme boje zdrave trave službeno pozdravljaju nekog nevidljivog u prepunom kupeu. Oštro se zagledaju u izbjeglička lica, pitaju za putne isprave, takmiče se međusobno koji će od njih duže da zagleda u bljedunjave fotografije s velikim crvenim pečatima u čoškovima.

A mi, davni i crno-bijelo uslikani i bosonogi jurimo pasoše i putovnice po zgužvanim džepovima i tražimo naše cipele zgurane pod plastičnoduguljastim sjedištima kupea.

Crnila i sumnjičavosti u njihovim pogledima nestaje - ugledavši u mojoj putovnici veliku naljepnicu iz njihove ambasade – smiješe se na... Visum i svijetleće slovo, ko svjetionik: *D*. Sa Deutsch-službenicima i njihovim četvoronožnim pomoćnicima sa lijepo podignutim ušima slažu se u moja čula prvi svježi kristali stranog zraka.

Tri i trideset...

Iz metalne stonoge u prvoj gomili izlaze moji saputnici s muškim djetetom u rukama. Oni ne mogu naprijed. Zabranjena im je vožnja zmijom snova; umjesto passport-vice imali su samo ispečatiranu nadu.

Sve više bunovnih i nepočestih je bilo ispred vlaka, a sve manje unutra. Izlaze nesvezane, polunavučene cipele. Izlaze prazne stranice u putovnicama.

Izlaze oznojena dugmad na poluizvučenim košuljama.

Nepoznata lica su gomilala kroz duguljasto vozno crijevo pored kupea. Treća i četvrta skupina nepoželjnika je već pripadala ostalim vagonima i njihovim crijevnim sudbinama.

Kada god sam zbunjen i ne znam šta treba raditi, gledam u sat na ruci. Zvjeram u brojke. Iza smudjavog stakla, vani, na ničijoj zemlji, u sredini zadnje decenije dvadesetog stoljeća, između Češke i Njemačke, između svijetova, miješaju se dva iznenadjena jutra.

Udarala je petica u skazaljku na mom mokrom ručnom kada se napokon krenulo uz kratke zvižduke i lupjavu vrata. Tek tada mi se učini da će moji ispečatirani ostaci konačno prejahati zlatnu granicu...

Kazaljke su se sljubile.

Stopile u jedno.

“Netko misli na mene!”

Kroz staklo jutri.

Uveliko.

U Europi.

Europske klaonice

Prvi dan i prvu noć poslije Crte sam prespavao u komadu. Drugog dana navečer nazva me rodijak:

- A, pobiga si, pobiga moj profesure iz lipe Vojvodine! Reka san ti ja odavno da je vrime za našu 'rvatsku državu! Ti i ja i svi ostali 'rvati, 'ercegovci i dalmatinci! Odmori, dan-dva, a onda ćeš sa mnom u taxiste, da skupljamo marke, ne poštanske, već njemačke, he, he!

Četvrtog dana, u rano jutro, nazva rode sa očeve strane i reče mi:

-Ej, bolan, dobro je što nisi otiš'o s njima ratovati protiv moga brata, a tvog rodijaka, jeb' ga ne bi bilo fino... sada je dobro, sutradan dolazim po tebe idemo u Radio Slobodnu, znam žensku u Dusseldorfu, sada samo Sarajlije i pomiješani k'o ti, prolaze; ti si za tamo, tamo ti trebaš...

* * *

Kada nešto hoćeš raditi, to nešto prvo uradi tebe.

Eh, što me naradiše obješena goveda, šira od radničkog restorana i duža od nečijeg gladnog sna, u četrdeset i devet krvavih dana mog prvog zaposlenja iza sanjane zlatne granice, u najdebljoj mesnici NorthRain Westenhoff, sjeverne Njemačke.

U četiri smjene četrnaest stotina radničina iz bivših i sadašnjih država Europe i Azije i ja, kolju, režu, čiste i sijeku tjelesine i danonočno u smjenama peru krvave podove što se ne daju oprati.

I u sebi riču i muču jedino što moraju znati:

“Klanje, pranje! Klanje! Pranje!”

Sedam sedmica sam volovski uporno išao na posao u klanicu koju možeš brzo preći s kraja na kraj samo ako koristiš dvosjede: uslužna, tvrtkina, mala vozila. A i pješke možeš krenuti, ako si budala.

Krvav do podnožja trepavica zavlačio sam se u obješene kravetine i volovske tjelesine, tražeći drobove i džigerice, plave i mlake, smrdljive i zelene.

Šef je divljao na njemačkom, poljskom, turskom i podnaški. Urlao je s kraja kolone:

- Gore, kolji! Dolje, operi!

- Koliko ruku vam nedostaje? Schnell! Schnell! O, sveto zlatno tele, pretvori nam u treću rukicu onu nožnu i neopranu iz gaća, da više radimo, da više zaradimo. Više klanja i pranja, više para brojanja!

- Bujrum!

- Export! Export!

- Schnell!

Uz šefovo cerekanje od jutarnjeg do večernjeg mraka, dodatna tuširanja naših duša su bila nerazumljiva dojtamburanja sa razglasa i svakodnevnih radio-vijesti u šest, na kraju smjene. O raznim, svježim iznutricama i klanicama u svijetu.

Kao, na primjer, o onoj...

U bosanskoj balkanuši.

Život bez naslova

Nema odluka, nema rješenja, nema novih prijedloga.
U mojoj glavi se ništa ne događa.
Izvan moje glave isto se svašta ne događa.
Ukoliko otvorim glavu da izvana može pristići pomoć koje nema, uzaludno je; istovremeno se mogu uplašiti da ne iziđu iz moje otvorene glave sve one odluke koje nemam i sva rješenja na koja se nisam odlučio.

Priznajem:

Otvaranjem i zatvaranjem glave nešto se radi, ali, razmjenom onog čega nema niti oko mene, niti u meni, ne stvara prirodno stanje koje mi je potrebnije više nego kisik.

Da, ponavljam, nešto se radi, odnosno: *nitko i ništa* se ne radi. Ne mogu se uvjeriti da će se nešto dogoditi ili uraditi samo od sebe ako se non-stop ništa ne događa.

Da li sam samo ja pokupio svu pamet nedogađanja i životne čamotinje?

“Odakle sam to primio kao svoje?”

Ono što sam prikupio, odnosno, što nisam prikupio, moralo je biti rasprostranjeno oko mene, kao recimo lišće, cvijeće, muhe, kava ili društveno mišljenje.

Ako sam nešto i prihvatio s vana, to znači: oko mene se svašta događa! Bože mi ‘prosti!

Postajem dosadan.

Samom sebi...

Sve ovo je suviše nalik na nešto. Moram se prestati jasno ne izjašnjavati, jer to ne smije biti predmet neke prave minijature i ovog životinjarenja, bez naslova.

Izlet u Reich

U Weimar sam doputovao s njemačkom kišom u kosi i tranzistorom Grundig u torbici o ramenu. Olujno nebo i tabla pored auto-puta: *Weimar – Kulturstadt Europas*, su upozoravali da se ulazi u Reich, jedino živo groblje u ovom dijelu svijeta.

Ulicama grada šetaju Nietzsche, Herder, Liszt, Bach, Van der Velde, Kandinsky, Goethe... Weimar, gradić od osamdesetak tisuća stanovnika je muzej pismenih brkova ispod svih dosadašnjih germanskih šljemova...

Stajao sam pred Goetheom i Schillerom.

Spomenik je bio previsok.

Gledao sam ih pravo u čela i kisnuo i po obrvama i po obrazima.

Znam da pokisla istina u priči uvijek ima ukus spravljene riblje čorbe, ali bez ribe.

Prebiram prstima po džepovima i pecam po njima šarane i somove za ovu čorbastu rečenicu; uključujem Grundig, uši mi popunjene svršavanjem dvadesetog stoljeća: friške news iz usta urednice *Slobodne Europe* o najnovijim operacijama na živim Bosancima, Ruandcima i ostalim svjetskim Indijancima.

Slušam kišne vijesti i sve više krivim vrat ka gore.

Od bronce ka nebeskim kišnim mamama: iz oblaka lije sada direktno na moju Adamovu jabučicu. Uporan sam, znam šta mi je činiti. U kišu preda mnom i u spomenik pljusnuo sam gnusnu laž:

- Draga gospodo, ovo su karte za vas dvojicu, za dva Moby Dicka! Napuštajte to što imate!
- Krećete preko oceanaaa! U nove i mokre zavičajeee!

Urlao sam, jezik mi je pokisao.

Nisu trznuli.

Nije mi uspjelo.

Rastvorio sam šaku desnicu. Na vidjelo izbi moja američka, putna karta i jednosmjerni, saobraćajni znaci.

Prije nego li zaglavinjam u red sa koferom u rukama i udicama umjesto naušnica u ušima, moram još jednom upitati Goethea und Schillera:

-Da li i vas dvojica možete da se hvališete i blebećete unaokolo kao ja i moje jato? Jeste li znali da naše duše od samog rođenja tajno dišu i na škrge!?

Odskakujući zvonko od neumoljivih statua, luda kiša je bobonjala:

- Plivajte, balkanski šarani! La-la-la!
- Poribljavajte Australije i ostale Lije! ...Li-li-li!

Der Bezu

Ipod je cvrckao, crveno svjetlašce je titralo, imao sam poruku.

Nisam se okliznuo, nisam opsovao od iznenadjenja. Samo sam zinuo. Pljuvačka je curnula na moju tehno-stvarčicu, poklon onog genijalca Stevea Jobsa za nebrojene običnjake kao što sam i ja.

„Thomas!“

Poslije trećeg preslušavanja ukapirao sam da je riječ o sinu njegove žene koju nikada nije oženio.

Zadnji trzaj Istočnog Berlina. Predbračna ljubav. G-dja Schmaus je rodila sinčića, naravno devet mjeseci poslije rušenja Berlinskog zida i sve je bilo toliko jasno da su mu dali ime Wand; mož' misliti! Slavlje, razvaljivanje zida, rakija i pravljenje nove Germany od pomiješanih Švaba i Nijemaca sa Istoka i Zapada i sve što ide uz rušenje starih sistema u zadnjem decenijskom špricanju prošlog stoljeća.

Dolaze u Boston, hoće vanbračni da magistrira daleko od kuće. To je prilika da sve troje budu pet-šest dana zajedno. Inače, obitelj nije zajedno. Thomas je uposlen u Berlinskoj tvrtki koja je otvorila predstavništvo u Hrvatskoj i njega su poslali tamo. Živio je u Opatiji već četiri godine. Telefonsku poruku je završio na hrvatskom. Lud čovjek. Po mom brojanju, to mu je peti jezik koji je počeo učiti.

Thomas Schmaus, g-dja Schmaus s velikim zubima i student Zid koji je podobro izrastao iz trećeg osnovne i iz jedinog susreta u kojem ga je ostavila okačena slika u moje sjećanje prije moga prelijetanja preko Atlantika...

Berlinski aerodrom pun limenih ptičurina, leteće jeze i skupih sendviča.

Germany. Kraj siječnja i kraj mog izleta u novi Reich. Moja treća kutija cigareta u jednom popodnevu. Moj presavijen air ticket uguran u nepostojeći prostor između plastične oмотnice i kutije od cigareta. Tri utega između stomaka i prepona kojih nikako da se oslobodim iako sam išao u wc već cijelo prije podne.

Pet demonstranata u crnim mantilima i sa ljubičastim kosama. Sa natpisima: 'Grüne Planet,' "Hilfe!" ...ili nešto slično. Kiša i vjetar i ledenoća iza debelog stakla.

Ja.

Obitelj Schmaus. Moji Berlinci.

Dvoje zaljubljenih iz dvije Njemačke i mali Žujan što raste ko iz vode...

Zakazali smo zajednički ručak u hotelu *Hilton*, gdje su i odsjeli. Došao sam sam; moja je od prošlog stoljeća službeno odlučila da ne bude više moja, nego svoja.

Ostala mi je neuslišana želja čitavog života: preskočiti onih prvih pet minuta iz svih mojih sadašnjih i budućih susreta.

Izgrlili smo se i umrljavili iskrenim poljupcima u obraze. Bio je zadovoljan, mahao je rukama.

Grlio je naizmjenično debelu Schmausovku, mladog dugonju i mene, kao da je i s njima prvi put kao i sa mnom, poslije toliko godina. Opet je sa čovjekom iz zemlje u kojoj se godinama tako dobro ratovalo i o čemu su njega i njegove iscrpno izvještavali u televizijskim programima. Tjerao me je da njemu, njegovoj dragoj i kljusastom, istetoviranom sinu sve opet pričam, potanko.

„Jesi li me zbog toga zvao? Da zabavljaš familiju? Dok žderu da imaju rijetku zvjerku što je pobjegla iz seoske zabrane? Jebem li ti berlinsku šumetinu odakle si doš'o!“

Crven sam bio kao da sam sjedio na wc-šolji od jučer. Doktor rek'o kulturno i kratko. Jedini lijek. Isprazni se dobro. ..Sastavile mi se obrve ko dvije gladne godine.

Jad i očeva zatvorenička priča mi izbi kroz zjenice. Zadnji put sam se upeo, da mu objasnim, a da ne shvati šta mislim.

„Gost je , ipak.“ Bio sam fin.

- Rođen sam tamo, odrastao, živio i na vrijeme otišao. Dragi moj Thomas. Nemoj više o tome. Ima novih ratova u svijetu. Afganistan , Irak. Sudan. Libija. Šta ćeš ljepše? Izaberi, pa se zabavljaj. Pusti Balkan! Nemoj udaviti skroz. Opusti mi malo škrge, da mrdam, jebo ga ti! Ako ne znaš šta drugo da pričaš, a ti šuti.

Koristio sam sve jezike koje sam znao. Uz to sam pjenio i mahao rukama.

Objašnjenje mu se nije sviđalo i bio je natmuren ko malo dijete.

Opet me pitao, da li sam netkog izgubio?

„To sam ti poodavno rekao, prokletinjo, u Berlinu.“

Tutnjalo mi je u glavi, ko nekada. Rekao sam mu da zadnji telefonski razgovor s majkom nikada neću zaboraviti. Niti njenu posljednju rečenicu:

- U osamdesetj se ne ide od svoja četiri zida, sine, taman da je doš'o sudnji dan!

- To je bilo prije *osamnaest* godina!

Nije reagovao. Mrdao je ramenima i krivio lice. Smješкао se i poručivao znakovima svom internacionalnom studentu:

”Gledaj i uči se. Kako da te drugi zabavljaju u životu!”

Student je smandrljao čorbu u dva srka. Potom je poručio pečene kobasice i švapsku salatu, a g-dja Schmaus se čudila troduplim zavjesama na visokim prozorima hotelskog restorana i gutala govedji steak. Poručio je dvije ogromne krigle piva u koje bi stala moje stopala ko u nove čizme. Onda je nepotrebno i glasno požurivao konobara. Uporno je pokušavao da mi objasni kako se malim prstom mjeri nivo pjene u dobroj, švapskoj, uveznoj pivi.

Rekao sam Thomasu da ne zaboravi odakle sam i da se Balkan i dalje tako zove. Nasmijao se na to kao na dobro ispričan vic, lupio me odlučno po leđima, što nije običaj njegovih zemljaka, govoreći:

- Ne brini, svijet može opstati bez država i careva, ali ne može bez siromaštine i srčanih ratnika. Hoćeš li mi dati taj tvoj dnevnik, te priče, da pročitam? Učim taj tvoj maternji i svidja mi se. Imaš li nešto na njemačkom? Na engleskom? Nećeš mi dati da vidim ni kada završiš? Šta ti je?

Nisam izdržao više; puk'o sam:

- Slušao si one ubijajuće vijesti iz Hrvatske i Bosne, pa ste vas dvoje lakše varili vaše problemčice ujedinjenja s obe strane Zida. U isto vrijeme su moji roditelji, rođjaci, zetovi, sestre, moji školski, a s njima i ja, žestoko navalili na domaću zadaću: Kako što krvavije izići u iz soc-cirkusa! Pri tome ne propustiti priliku: čitav svijet zabavljati.

Probao sam udahnuti malo zraka:

- Ne zovi me više!

Kriglu nisam pipnuo. Slagao sam mu da mi je doktor zabranio pivu, zbog stolice.

Neka je podijeli sa Zubatom.

Neka poloče njegova vanbračna zidina od sina. Do mene nije da odlučujem.

Do mene je odlazak, opet, zauvijek.

Prije nego li sam im okrenuo ledja i otišao, rekoh onom smandrljanku, budućem internationalnom studentu: *Ne brini, vanbračni. Nije do tebe, nisi ti kriv što su te takvog napravili.*

DO NOT COPY

/Iz ciklusa: **Summers u Baškoj**/

Duhovi u Šumarevoj kućici

“Eto je, ništa se nije prominila”, prokomentarisao je djeda Mate, mahnuo joj i nasmijao se slatko, a Mikanova mama je otključala vrata koja nitko nije otvarao od kako se moj stariji brat rodio, a on je sada u prvoj godini pomorske akademije i stariji je od mene jedanaest

godina i pravi se važan i ja ga mrzim, jer mi ne da da brzo odrastem pa da sutra budemo isto godište; možda da ja budem dvije, tri godine stariji, da mu pokažem, "sve svece i svetu Mariju, lipoticu našu", kako kaže pradjeda Mijo. Naravno, toga dana ništa nisam znao, niti Mikana niti njegovo ime, niti da je njegova učiteljica mama, a njegova mama, u stvari, nova učiteljica; niti to da se on rodio u dalekom Novom Sadu, daleko, u drugoj državi; samo sam znao da više neće biti prva kuća do nas stalno u mraku i da "pijani furešti tresu ga iz gaća noću i da je moram čistiti ujutru da ne smrdi cila ulica na austrijsku, češku i njemačku ispišanu pivu i udara mi pravo u nos dok provodim moje zadnje dane na ovom jebenom svitu", psovao bi pra-pradjeda Jure po milijuniti put, koga smo svi zvali samo pra-Jure, a njegova stara ljubav pra-Kata, s kojom, uz put rečeno, nikada nije stao pred oltar, pa onda ispada da smo svi mi kopilad, kako nas djeda Mate, kada popije više od demižane, zove, ne po kući, već po ulici... Dakle, gdje sam stao...Pra-Kata bi zakriještala iz trapa:" Ne laži, morsko pašče, ne čistiš ti, već ja se plazam okolo i polivam klorom po smradu. Ti zapišavaš isto misto u mraku već godinama i liti, a i zimi, kada furešti pišaju po Juropi, ja čistim tvoju žutu bevandu! Hvala bogu što se ona lipota od mlade profesurke pojavila u svojoj kući, to je njena i njenog Čaće imovina!"

Nova-stara, naša učiteljica se vratila i dovela sina, a svi koji bilo gdje odu, mogu da se i vrate, a ona je bila otišla s mužem, kada je počeo rat u Slavoniji u kojoj, pored ostalog, nikada nisam bio, niti sam znao gdje je; onda svako zlo mora dotrajati kako kaže moja baba, uz redovno: "U ime Isusovo!" i malo po malo onima kojima se nije svidjalo prije, počeli su opet da nam budu susjedi, kao što su i bili, samo je Šumareva kućica na Velikom Rogu izgorjela i od nekadašnje ljepote koju ja nisam vidio (samo sam čuo da stariji uzdišu), nije ostalo bog zna što... To je bilo mjesto za randevu: sve je bilo u cvijeću...ali, što sam ja vidio, kada bih otišao se igrati gore, a da ne zna moja mater...Sve u svemu, ostadoše četiri zidine.

Dječak koji je bio meni do očiju i plavkaste, oštre kose rekao je da su ga svi školski drugari od tamo odakle je došao zvali Mikan, da mu je ime Miroslav i ja sam mu rekao da mi se svidja njegov nadimak i da će tako ostati, ali sam pomislio da će ga drugi zvati Heravi, jer je moj novi susjed Mikan imao "rastavljen pogled na svit"(pradjeda Mijo); gledao je češće u more nego li u mene dok je pričao sa mnom na obali.

Došao je s učiteljicom, a ja sa mojom mamom, jer je moj stari opet potegao natrag preko Biokova u Hercegovinu, jer baš tog dana su se moji roditelji posvadjali opet po 365-ti put "pa na kvadrat" kako bi kazao naš bezubi nastavnik Einstein na satu matematike, koju, ne smijem zaboraviti napomeniti: mrzim više od ledene vode iz pokvarenog tuša kada se trebam kupati u kadi. "Ne vodite politiku doma, jebem vas pametne!" urlao je pra-Jure, ali, nije vrijedilo, moja mater i moj stari su psovali jedno drugom državu i sve sve što svatko od njih dvoje ponaosob ima u državi, a ja sam odavno shvatio da sam iz dvije države i "da mogu kako hoću," što je prababa rekla i krstila se, a pra-Jure je dodao:"Možeš da jebeš u obje države i da

govoriš, ja sam naš, daj mi još!" Što ja baš nisam razumio skroz, jer me je otac često znao da opauči s lijevom preko desne što sam raširio oba uva pa slušam "jarca Juru" (kako je mog pradjedu moj tata zvao) zato što zadnjih 99 godina nije prozborio normalnu riječ (nikada nisam razumio zašto moj stari mene krivi: kao da je do mene koliko mogu da otvorim uši ili da ih mogu zatvoriti i otvoriti ko da su vrata!), dakle, sastavio bi me lijevom preko desne, jer je desnu izgubio boreći se, davno, prije nego što sam se rodio, to se razumije, jer mi je već došlo prijeko glave, stalno, ti si najmladji, sve što se desilo, desilo se prije tebe, sada se ništa ne dešava, zato budi sretan.

Pitao bih onda, pa kako , ništa se ne dešava, dosadno je, a ja treba da budem sretan?

" 'Ajde mali vani pa se igra. Ništa ne shvataš, trči oko turista dok se šetaju ulicom gore, dolje i slikaju se ispred naše kuće!' ... I crkve Sv. Nikole preko puta, za koju je i moj pradjeda prodao stari brod Bonaza i dao pola para, pa mu sada ime mogu svi čitati na ploči gdje prvo veliko piše: *Hvala!*, a onda sitno, puno imena naguranih na ploču: "Jebo ga onaj što ih nagurao toliko na tako malu ploču!" Naravno, ko bi drugi psovao nego moj pijani djeda Mate. (Mislim da jedino zbog toga naš fra-Grga, kada bi dolazio iz Mostara, preko Livna, nikada nije htio posjetiti u kući u Baškoj Vodi, već smo morali ići svi zajedno u crkvu da se pozdravimo, ali to je već drugo kazivanje i pametovanje!)

Tako smo se ja i Mikan, trebao bih napisati: Mikan i ja, znam to (jer ni meni nije trljala guzica džabe drvo od klupe), ali neću da sada gonjam pravopis i jezik i kako se lijepo kaže – nabroje se svi, pa onda na kraju ja, a ja se sjećam samo da sam zapamtio ovako: ...Tako smo se ja i Mikan upoznali, držeći svako svoga za ruku: ja svoju mamu, a on svoju mamu, svoju učiteljicu, koja se nasmijala slatko kada sam shvatio da je u stvari Mikan njen sin i da je učiteljica isto mama i da svaka učiteljica može biti mama; za mene su sve učiteljice i učitelji do tada bili samo samci i samice, nekako ih nisam mogao uklopiti u obitelj nikako, negdje su bili gore u zraku, niti su jeli, niti pili, niti spavali – samo su bili učitelji i učiteljice i tako je to bilo u mojoj glavi do Mikanove matere, koju sam prvi put čuo da se ne kaže "mliko" ko što kaže moj djeda Mate i moj pradjeda Mijo i moja pra-Kata i moj pra-Jure, niti se kaže "mlijeko" kako kaže moj stari i moja mama i ja u školi kada se vratimo drugoj kući, i očeva braća, i njegov susjed Šepavi i njegova žena što je Šepavi viče preko cijele glavne, Livanjske ulice: " Ajde, kući rospijo, nema više jebača u Livanjskoj čaršiji, otišli su svi u pizdu materinu! Hajde kući i operi ono sudova na šporetu od jučer, čuju se na zagorjelo mlijeko, evo ovdje, preko ulice!"

Mikanova mater je rekla "Izvinite malo sam zakasnila, još ne znam kako da kupim mleko i sve što nam treba za doručak." i ja sam se nasmijao na tu čudnu riječ: mleko, a onda zacrvenio, a onda se sakrio iza materine ruke za koju sam se držao, a svi okolo ispred škole su se nasmijali,

ali ne učiteljici jer je nisu ni čuli, već meni što sam crven i šutljiv pokušavao da stanem u majčinu sjenku.

Mikan je sjeo do mene u klupu, a njegova mama je došla poslije pola sata pričanja po učioni, pa mu šapnula, nitko nije čuo, ali ja jesam jer sam bacio olovku na pod pa se sagnuo da je tražim: "Ne brini, njegov tata je pošten i dobar čovjek!"

Pra-Kata nikada nije bila takvog mišljenja o mom starom kao moja učiteljica; uvijek je psovala za njim i govorila da se trebao sakriti kao što nije pa sada nema ni ruku, niti može pare zaraditi i mora stalno državu moljakati za malo invalidnine i svaki put kada se promijeni vlast, mora boga moliti da će ostati isti šoldi ko i prije...Čini mi se, pra-Kata je ponovila je toliko puta koliko ima minuta od kako sam se rodio...

"Triba si otići za Ameriku ko i svi ostali dok revolucija ne prodje, a onda, na kraju ratne balade se pojaviti i maslo sa nje, dlakave, pokupiti." urlala je pra-Kata presipajući vino iz demižana u burad i okrećući kozje sirove.

"Kakvo maslo? Šta je maslo? Tko je ta, ona dlakava, s tim maslom?" pitao sam babu, a baba je umjesto odgovora dohvatila metlu i bacila je u mene, da nisam pobjegao iza vrata, pogodila bi me pravo u glavu.

Mikan je znao matematiku i volio je šah i donio ga je odmah u školu dok sam mu ja rekao da bi volio da me nauči oboje....Mrzim matematiku: Na primjer, zamisliti neko točku X u zraku, negdje u pizdi materinoj, kako kaže djeda Mijo, pa onda drugu točku Y negdje na tabli, pa računaj onu formulu koju nitko ne razumije! Matematiku nikada nisam naučio, a šah igram od tada često kao i poker što me je djeda Mate naučio i rekao mi: " Na kartama se lako država može izgubiti i dobiti! Zapamti!" Zapamtio sam, ali nisam razumio, ali nije me bilo ni briga, jer me moj djeda nikada nije upitao: "Jesi li razumio?", već je uvijek vikao: "Zapamti!" A o razumijevanju se nikada nije pričalo u djedinoj kući, niti na njegovoj brodici, dok smo se smrzavali po cijelu noć, a jutrom mater moja čekala pred vratima, plačući i psujući: " Dabogda crko tako star i suh, rekla sam da mi malog ne vodiš u lov na sviću, oči će mu otići gledajući u plamen i smrznut će se u majici, crko dabogda, bar što mu ne daš džemper, zar ti ja trebam kazivati koliko su ljetne noći hladne u ranom, jutarnjem mraku, na otvorenom moru,!"

Mikana sam naučio poker, pričao mu o mom pra-Juri, a on je meni pričao o njegovom djedu i kako je njegovog tatinog tate tata radio još za kralja, kada Hrvatska nije bila Hrvatska, već je imala zajednički nadimak, ali ja to ne znam, jer mi je moj Jure rekao: "Poker moraš znati, žene moraš znati, povijest i kraljeve ne moraš znati jer povijest nikada nije stajala u mistu i taman što jedno zapamtiš, ono bude drugo i samo trošiš mozak na politiku, a oni to vole, trošiti

vrime na njih, a oni će trošiti vrime svoje na sebe, dok ti misliš da troše svoje vrime na tebe! Tko je pametan, proživi, ko sluša vlast, živi za vlast, nema tu lijeka!”

Smijao sam se uvijek dok je Mikan pričao drugačije, a onda sam prestao kada je jednom tiho zaplakao. Pomislio sam da je zbog mene i jezika, ali mi je rekao da bi volio da vidi tatu, ali tata mu je poginuo u saobraćajnoj nesreći, daleko, iza sedam gora i sedam mora, tamo, u Crnoj Gori, negdje u brdima, dok je vozio od Novog Sada za Crnu Goru.

Mikana sam zavolio još zbog nečega: imao je ormarić blizu offica učiteljice Anemarije i zbog toga ga ne mogu nikada zaboraviti, jer moju prvu ljubav Anamariju ne mogu zaboraviti

Imali smo učiteljicu gimnastike, malu Anumariju, koja je rijetko bila ljuta, a kada je bila ljuta, glumila je da je ljuta pa je brzo vikala na talijanskom, što nije bilo nikada strašno već lijepo, a ona mislila da ćemo svi u sali popadati od straha. Inače bi ona govorila polako i fino hrvatskim i svatko je razumio i ja uživao gledajući je u kosu, u ramena, u lijepi triko, u noge, u lijepe usne, u čiste zube, a mala Anamarija je dobila nadimak “mala” od školskog, košarkaškog sudije kome je ona bila do trbuha, ali kada bi on pričao s njom, sav se smiljuljio, saginjao, lomio, pa je izgledao nekada još manji od nje, a mi smo pucali od smijeha iza gimnastičarskih sprava i svetili mu se smijehom za svu njegovu galamu na nas, dok smo se lijepo dovikivali i igrali košarku, a on se žestoko jutio na naše omaške kao da igraju najbolji iz američke NBA lige, a ne osnovci iz Prve primorske osnovne škole.

Anamarija je imala njen office odmah poslije ogromnih trokrilnih vrata za gym, a sljedeći je bio office za našu učiteljicu, Mikanovu mamu, a između je bilo desetak učeničkih ormarića, a onda učiteljski office, pa ormarići i tako sve redom u dugačkom hodniku, a ja bih stajao u dovratku dok bi Mikan nešto tupio svakog časa s njegovom materom, a ona bila tako s njim mazna i slatka; jednom je moja mama komentarisala da mu je ona sada i mama i tata, a ja bih krivio glavu i sjedio i virio u kancelariju Anemarije; između zelenog, navučenog zastora s unutarne strane vrata i dovratka uvijek bi ostajala duguljasta, providna šupljina, nepokriveni dio stakla kroz koji se moglo vidjeti u prostoriju.

Mala Anamarija se tog ponedjeljka presvlačila kao i uvijek i pripremala se za nastavu, a ja sam samo vidio uvijek pola kose, pola lica, rame, jednu ruku, pola trbuha - ispod trbuha puna šaka frčkavih dlaka - jednu butinu i jednu bosu nogu na kojoj bi malo poslije vidio jednu čarapicu *Nike* i jednu tenisicu *Nike* i dio trenerke i znao bih da je sve gotovo za taj dan, Nisam htio da razmišljam niti u glavi da dodajem drugu ruku, drugu njezinu nogu, drugu športsku patiku, već, zna se, samo sam razmišljao o čitavom grmu ispod pola stomaka i onda bih sam noću stajao kod otvorenog prozora i molio Očenaš pet puta jer sam čuo da je mater rekla babi dok je vadila rublje iz perilice: “Ti za te tvoje psovke, što nebo sluša, moraš ići kod fratra, ili odmah navečer izgovori najmanje deset Očenaša, da ti Nebo oprost!”

Znači, pet Očenaša je bilo dovoljno za desnu polovicu Anamarije, pa sljedećeg ponedjeljka mogu opet da gledam – eh, Anamarija, Anamarija, kako sam te gledao i kako bi to zauvijek trajalo da je mene netko pitao, ali noći su bile dugačke, dok sam bez sna čekao da svi zahrču i brat zaspi, pa bih izgovarao molitvu; hladnoća i nesаница su djelovale na otvorenom prozoru - mater moja je prva primijetila da se nešto dešava, uhvatila je moje obraze s oba otvorena dlana, govoreći da sam blijed ko sir naše koze Kike, “nešto nije redu, dok mi moje dijete ne može da spava kako bog zapovijeda od bezobrazluka i pijančenja u ovoj kući!”

Uplašio sam se da će mama saznati pravi razlog nespavanja kao i uvijek, jer je ona uvijek sve znala.

Prestao sam govoriti Očenaše odlučivši tog zadnjeg, školskog ponedjeljka da Mikanu, crven i znojan, konačno priznam veliku tajnu o najljepšoj Anamariji na svijetu, a on je bio spreman, znojan i crven u licu, da mi prizna njegovu tajnu: mama mu je pričala da je čula priču na tržnici da su se duhovi pojavili u Šumarevoj kućici na Velikom Rogu ...Dok sam mislio na desnu, lijepu polovicu Anamarije si njezinu sisu ko na najljepšu kajsiju, Mikan je uznemiren i blijed ponavljao: “Hoćemo li ići?”

Onda me vjerovatno pitao i drugi i treći put, jer je četvrti ili peti put dreknuo: “Koji ti je đavo, pitam te već deset puta! Ti ne reaguješ! Uzet ćemo baterije pa ćemo se popeti na Veliki Rog!”

„Kada sam mu rekao: “Ma šta govoriš? Duhovi? Ne budali!” Mikan samo što nije zaplakao.

Da bih ga utješio, nastavio sam brzo: “Nema duhova nigdje, pra- Jure kaže, nema duhova i točka! “

Pra-Kata je druga priča. Ona je vjerovala jer sam je jednom čuo da je materi mojoj rekla: “E, moja lipotice, zato meni nema mira, duh moje matere me kune što se nikada u životu nisam udala, već petero rodila bez oltara.” Znači, pra-Kata je moj dokaz da duhova ima; ona mi je pričala da su joj duhovi tajno pili vino u podrumu; pokušavala je da ih uhvati već godinama, stavljala je i otrova za miševе i stupice za sitne i krupne zvjerke; dežurala je i vidjela nikoga nije, ali vina uvijek sve manje i manje i ona se onda molila u crkvi sv. Ante da joj kaže tko bi to mogao biti, jer bi pra-Kata svako večer točno određivala koliko vina se smije odnijeti gore u kuhinji za one rogate djedove i ostale ukućane, a koliko ostaje u trapu. Onda joj je palo na pamet u crkvi, da bi to mogli biti duhovi, kada su prije petnaest godina djedovi proširili trap i napravili novu sobu za deset novih buradi, duhovi su se uznemirili – nova prostorija gdje ja nikada nisam smio sam ući, pa sam jednom ušao...Ali, o tome, potom.

Sjećam se da je Mikan napravio žalosni izraz lica jer je ponavljao pitanje po tko zna koji put iznova, htio sam ga raspaliti po njegovoj vrućoj glavi punoj duhova.

Bio je presretan kada sam mu obećao da ćemo ići to popodne...O, da, priču o malo Anamariji sam ispričao početkom sljedeće školske godine, kada smo čuli vijest da se udala u Opatiji i da je otišla tamo da radi i živi...(ali, o tome, poslije).

* * *

Veliki Rog smo ugledali u njegovoj pravoj veličini kada smo prošli dvije zadnje kuće Ninove male, kozje mljekare i uzbrdice od dva sata pješaćenja. Bio je to ogroman kamen od prije mileniuma, ni planina, ni brdo, ni uzbrdica, zarastao do pola u travu, masline, konoplje za češljugare, sitno žbunje i dvije razgranate divlje kruške. Zadihani, znojni i žedni smo došli do četiri zidine, gdje bi se kozari i koze odmarali, pametni izletnici koji sa sobom nose vodu (a ne kao nas dvojica!), zastajali popiti gutljaj vode i gdje su se djeca najradije igrali kauboja i indijanaca...I svi zajedno, kao po dogovoru, zvali kućicu Šumarevom kućicom, a Šumara i kućice nigdje ne možeš vidjeti, već nagorjela četiri zida, četiri rupe kao bivši prozori i provaljena vrata, napukla i do pola pojedena od raznoraznih, nevidljivih i vidljivih kukaca i godina.

Mikan je prvi došao do kućice, ali da udje unutra, usred vrućeg svijetlog popodnevlja, nije htio, samo je stegao dugačku bateriju u rukama govoreći: "Šta ako ih vidimo?"

"Hajde, ulazi," ponovih nekoliko puta obraćajući se Mikanu, sjećam se, htio sam misliti na pra-Juru i o tome što je on govorio o duhovima, ali nisam mogao; mislio sam na moju pra-Katu i njeno lice dok je govorila o duhovima i o duhu njene matere...Baš kada sam htio zatvoriti oči i zakoraknuti u Šumarevu kućicu, u prostor između gole četiri zidine, moj školski prijatelj povika iza mene u silnom strahu: "Hej, mrda se nešto! To su četnički duhovi!"

U momentu sam se sledio, ali ko i uvijek, ko što kaže moj Jure:" Kada je najgore, nasmij se i okrenu sve na šalu! I ne zaboravi! Kada budem umirao, nasmij se moj Crni - tako ću ja znati na onom svitu da je sve u redu ovdje i da bi bilo bolje vratiti se natrag! Ako budeš plakao, nećeš me viditi nikada više!"

"Ne bih rekao moj Mikane!" Rekoh Mikanu, a ledeni tuš me polivao po ledjima.

Pokazao sam kažiprstom negdje u zidinu: "Ono je moj čukundjeda Cvitan iz ustaške Bojne što je davno, još kad je pra-Jure bio u četvrtom, poginuo na Velikom Rogu! Eno ga, protrča!"

Dva puta sam ponovio kao Clint Eastwood u njegovim kaubojskim filmovima, da bude istinitije, ali je Mikanu bilo dosta i jednom .

Zaplakao je kao da ga deru živa, a ja sam zaurlao, jer se uplaših i ja: "Mikane, stani, šalio sam se, šalio, kao i ti! Hej, nema nikoga, pa znaš da je moj čukun-Cvitan u Australiji, da je najstariji od Cvitanovića i da je u Australijskim novinama bio! On nije duh! Mikane, stani, plašiš me, što si zavrnio očima?"

Onda sam se i ja rasplakao, ali ono pravo.

Sišli smo s Velikog Roga uplakani, zagrljeni, preplašeni, umrljanih obraza, gledajući na sve strane. Sunce je bilo blizu mora, glasovi kupača i djece u moru su odjekivala u visini i u žestini vrućine oko nas. Nas dvojica smo bili smrznuti i noge su nas jedva nosile. Srećom, nijedan vrabac nije dživdžiknuo, niti je graknula iz grma nijedna švraka ili čavka - mislim da bismo poletjeli odozgo, u momentu, bez krila.

Vrijeme je prolazilo i neprimjetno nestajalo kao vino iz našeg podruma i razredi su se nizali, Šumarevu kućicu su srušili i napravili izletišta u prirodi i sve je bilo kao što je bilo i prije, samo je moja stara Kata sve češće romorila i šuškala u trapu mirišući burad: " U ime Isusovo, jel' više vrime za onog malog da nadje žensku, jebla ga škola, šta će mu toliko razreda u životu? On je isti ko ja, pljunuti Cvitanović! Neću valjda 'vako stara i neudata otići na onaj svit, a da ne vidim koju će dovesti doma?!"

Mater bi mi uvijek davala oštar znak prstom da se odmaknem od podrumskih vrata i da je ne slušam.

O Velikom Rogu ja i moj prijatelj, susjed Mikan više nikada nismo pričali, a ni o ustašama, niti o četnicima; evo nas svatko na svom sveučilištu: Mikan tjera prvu godinu povijesti na fakultetu u Zadru, a ja Višu školu za sjećanje, dalmatinsko vino i karte, u Bostonu, ovamo...Pored Atlantskog oceana...

Nikoga od mojih ovdje nema, jedino moja mater, koja me prati po cijelom svijetu i svuda kuda sam prošao do sada , evo, stoji pored mene i govori mi za pra-Katu i njene psovke, kao i ranije" Da je nisi slušao nizašta na ovom svijetu i da nisi pamtio šta mrmlija stogodišnja koza!"

Klimam glavom i lažem duhu:" Mama, ne brini! Ne pamtim ja ništa!"

PR

DIOGEN pro kultura
<http://diogen.weebly.com>

MaxMinus magazin
<http://maxminus.weebly.com>